

KARLŮV MOST: SOCHY A SOUSOŠÍ VE SPRÁVĚ GHMP

Doprovodný edukační list k procházce
po Karlově mostě

Vítáme vás na Karlově mostě. Jedná se o unikátní středověkou gotickou stavbu a zároveň jedinečnou barokní galerii pod širým nebem, jejíž sochy spravuje Galerie hlavního města Prahy. Chcete-li se dozvědět více, čtěte dál. Připravte si tužku na psaní, máme pro vás několik záhad k vyřešení.

Podobizna Karla IV., Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi, kolem roku 1371

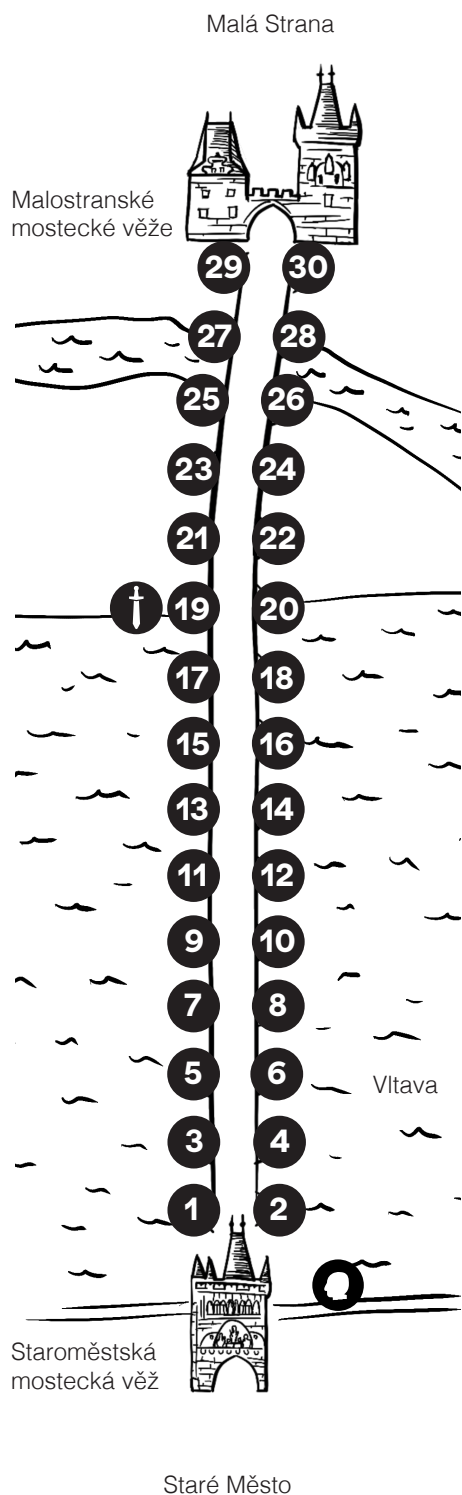

Karel IV.

Karel IV. (14. května 1316, Praha – 29. listopadu 1378, Praha), narozen jako Václav, patřil mezi nejvýznamnější panovníky vrcholného středověku. Byl neobyčejně vzdělaný a inteligentní, plyně hovořil pěti jazyky (francouzština, němčina, čeština, latina a italština). Karel IV. pocházel po otci z dynastie Lucemburků a po matce z rodu Přemyslovců – byl synem dědičky Přemyslovců Elišky a českého krále Jana Lucemburského. Byl pokřtěn jako Václav, jméno Karel přijal při biřmování během své výchovy ve Francii po svém strýci a kmotrovi Karlu IV. Sličném.

Karel IV. byl prvním českým králem, který se stal také císařem Svaté říše římské a byl posledním korunovaným burgundským králem. Stal se tak vládcem všech království Svaté říše římské.

Plánek soch a sousoší na Karlově mostě

1. Sousoší sv. Iva
2. Sousoší sv. Madony se sv. Bernardem
3. Sousoší sv. Barbory, Markéty a Alžběty
4. Sousoší sv. Madony se sv. Dominikem a Tomášem Akvinským
5. Sousoší Piety
6. Sousoší Kalvárie

7. Sousoší sv. Josefa s Ježíškem
8. Socha sv. Anny
9. Socha sv. Františka Xaverského
10. Sousoší sv. Cyrila a Metoděje
11. Socha sv. Kryštofa
12. Socha sv. Jana Křtitele

13. Socha sv. Františka Borgiaše
14. Sousoší sv. Norberta, Václava a Zikmunda
15. Socha sv. Ludmily
16. Socha sv. Jana Nepomuckého
17. Socha sv. Františka Serafinského
18. Socha sv. Antonína Paduánského

19. Sousoší sv. Vincence Ferrerského a sv. Prokopa
20. Socha sv. Judy Tadeáše
21. Socha sv. Mikuláše Toletinského
22. Socha sv. Augustína
23. Socha sv. Luitgardy
24. Socha sv. Kajetána

25. Socha sv. Vojtěcha
26. Socha sv. Filipa Benicia
27. Sousoší sv. Jana z Mathy, Felixe z Valois a Ivana
28. Socha sv. Víta
29. Socha sv. Václava
30. Sousoší sv. Salvátora, Kosmy a Damiána

Bradáč

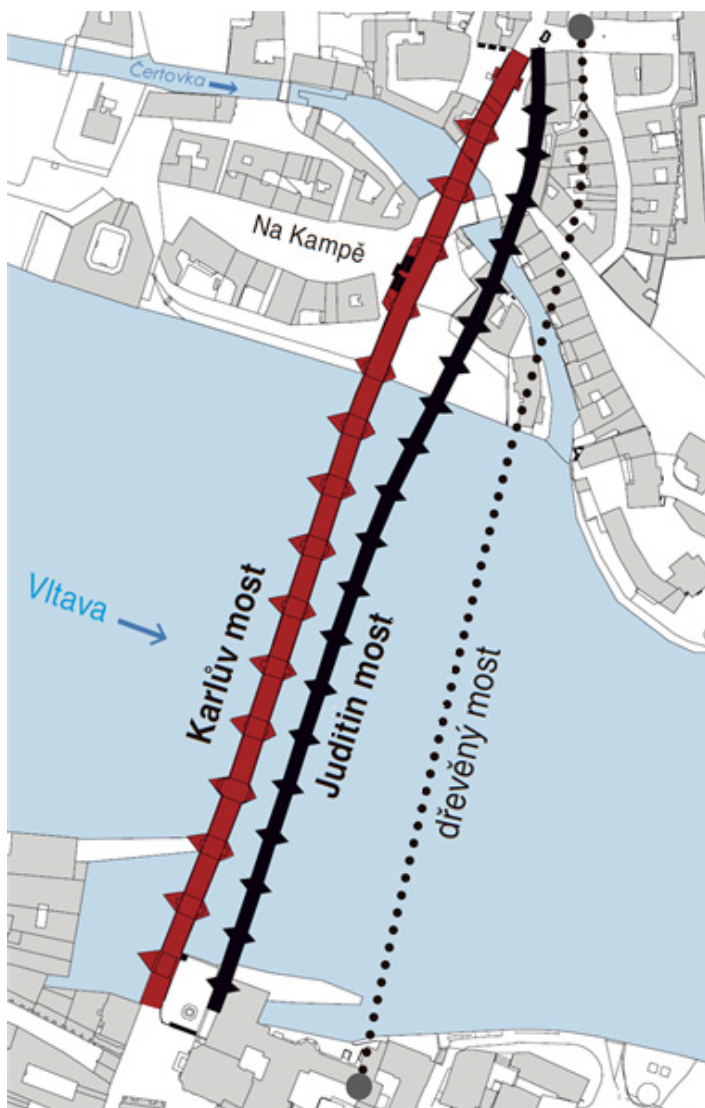
Bruncvík

Karlův most – Pražský most

Pojmenování Karlův most se začalo používat až po roce 1850, do té doby byl označován jako tzv. Pražský most.

Před Karlovým mostem existoval jiný kamenný most – jeho předchůdce, který se jmenoval Juditin most a byl to úplně první kamenný most v naší zemi, byl postaven v letech 1158–1172.

Juditin most vs. Karlův most

Juditin most byl o cca 3 metry užší a o cca 5 metrů nižší, to znamená blíž k řece Vltavě. Poblíž Staroměstské mostecké věže najdete Muzeum Karlova mostu, kde jsou k vidění i zbytky oblouku z Juditina mostu.

příběh, jako například hrad Karlštejn anebo Svatováclavská kaple. Podle některých historiků je tajemství ukryto i v datu, kdy dal tento panovník položit základní kámen Karlova mostu. Karel IV. si nechal ideální moment pro položení základního kamene vypočítat za pomoci astrologů, astronomů a numerologů tak, aby datum a čas přineslo stavbě a existenci mostu co největší štěstí a stálost v případě povodní.

Zkuste uhodnout, kdy byl základní kámen tohoto mostu položen. Pomůže vám tato šifra:

_ 3 5 _ 9. 7. _:_1

První čtyři cifry této šifry znamenají rok, pátá a šestá cifra den a měsíc a sedmá až devátá čas. Pozor, tyto cifry můžete číst i pozpátku a zůstanou stejné!

Stavby Karla IV. v sobě často skrývaly nějaký

Staroměstská mostecká věž

Nejdříve projděte branou Staroměstské mostecké věže a pořádně si ji prohlédněte. Tato stavba je ze stejné doby jako samotný most. V jakém stavebním slohu byla podle vás postavena? Zakroužkujte:

baroko **gotika** novogotika

Staroměstská mostecká věž byla pravděpodobně dostavěna v 70.–80. letech 14. století, tedy v době vlády Václava IV. Jde o gotickou věž, která byla postavena společně s mostem architektem Petrem Parléřem. Věž byla zbudována nejen jako obranná fortifikace, ale současně je i typem reprezentačního vítězného oblouku. Výška věže činí 47 m nad rovinou mostu. Nad hladinou řeky to potom je 57 m. Samotná věž je postavena z pískovcových kvádrů a její střechu pokrývají břidlicové pláty. Východní straně nad průjezdem dominuje trojice gotických soch znázorňujících zleva Karla IV., svatého Víta na miniatuře mostu a římského krále Václava IV. Nad touto trojicí je erb se svatováclavskou orlicí. Druhé patro zdobí sochy sv. Zikmunda a sv. Vojtěcha, pod nimi shlíží dolů velká plastika Iva.

Věděli jste, že...?

Sv. Vít je hlavním patronem Karlova mostu. Je mu také věnováno pražské slunovratové mystérium Karla IV., kdy 21. června z pohledu z Karlova mostu, od Staroměstské mostecké věže zapadne slunce přesně do míst Katedrály sv. Víta, kde jsou uloženy světcovy ostatky.

Zkuste spočítat všechny nástěnné malby a reliéfy s motivem **ledňáčka v točenici**, které uvidíte na věži. Když jich napočítáte 13, budete mít podle starých pověstí štěstí!

Jsou to symboly Václava IV. a podle legendy je ledňáček spojován s lazebnicí Zuzanou, která králi pomohla uprchnout z vězení, právě když mu bylo dovoleno umýt se v lázni. Ledňáček ve věnku je také proto znakem cechu lazebnického. Ledňáček je známý také jako symbol šťastné lásky, radosti a věrnosti. Motiv spirálovitě stočeného závoje/věniku do kruhu s uzlem a dvěma volnými cípy představuje Řád točenice, který je nejstarším světským královským řádem založeným právě králem Václavem IV. roku 1389.

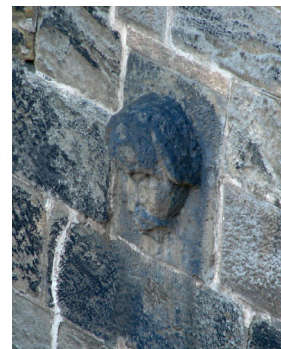

Bradáč

Popojděte kousek dál po mostě, a když se podíváte opatrně přes zábradlí vpravo, uvidíte ve zdi nábreží měřič hladiny Vltavy (vodočet) a vedle něj prastarou kamennou hlavu. Je to tajemný Bradáč, podle legendy snad portrét znázorňuje prvního italského stavitele Juditina mostu ze 12. století. Jisté je, že podle toho, zda sahá této hlavě voda k bradě či k očím, odhadovali Pražané po staletí sílu přicházejících povodní, které často Karlův most a jeho okolí ohrožují.

Bradáč je pískovcová busta, která byla umístěna na posledním oblouku Juditina mostu. Ten se zachoval jen proto, že na něm byl postaven nový dům kláštera Křižovníků s červenou hvězdou. Protože tato plastika byla umístěna na relativně pevném a stabilním místě, byla záhy využívána jako ukazatel velkých povodní na Vltavě.

Sochy a sousoší

Ted' se podívejte na sochy a sousoší, které most zdobí, je jich **celkem 30** a je to vlastně **otevřená galerie** – podívaná pro všechny a do detailu promyšlená barokní městská divadelní kompozice, psychologicky a esteticky velmi účinná. Sochy většinou představují postavy svatých a jejich výběr se řídil obvykle přáním **donátora – objednavatele**, který jejich vytvoření financoval.

Výzdoba mostu pochází z doby **barokní (17.–18. století)** a pozdější, je tedy celkově mnohem mladší, než samotný Karlův most. Některé sochy jsou tu už dlouho a jsou celé zčernalé deštěm, jiné jsou zachovalejší, protože se jedná o **kopie**, vytvořené současnými sochaři. Několik soch a sousoší na mostě chybí, ty jsou zrovna v péči **restaurátorů**, kteří je opravují a nechávají podle nich vytvářet věrné napodobeniny, protože **originálům** hrozí na mostě postupné poničení.

Dokážeš spočítat, kolik století byl most bez soch a sousoší?

.....

Víš jaký je rozdíl mezi sochou a sousoším? Pokud ne, podívej se do slovníčku na konci těchto listů.

Středověká monumentální architektura je harmonicky spojena s výzdobou třiceti převážně barokních soch a sousoší. Jedná se o reprezentativní díla řady známých českých **vrcholně barokních sochařů**, k nejhodnotnějším patří sv. Luitgarda **Matyáše Bernarda Brauna** a celá řada děl **Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa**. K poměrně výrazné změně došlo kolem poloviny 19. století, kdy byly některé z barokních soch, částečně kvůli svému technickému stavu, nahrazeny dobovými **klasicistně strnulejšími díly Josefa a Emanuela Maxe**. Od počátku 20. století poté most osazují kopie. Originály soch a sousoší z Karlova mostu jsou dodnes uloženy v Lapidáriu na pražském Výstavišti anebo v sále Gorlice na Vyšehradě.

Sv. Josef

Některé sochy a sousoší si prozkoumáme detailněji. Najděte nejprve svatého Josefa (na plánu má číslo 7) a drží v ruce tuto květinu:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Květiny je takzvaným **atributem** tohoto světce, podle něho jej poznáte. Někteří světci mohou mít atributů více a tyto symboly se vztahují k činům, které za svého života vykonali, nebo k jejich vlastnostem. Jak se jmenuje a jakou vlastnost podle tebe představuje tato květina? Zapiš vedle obrázku.

Svatý Josef byl povoláním tesař, proto se i velmi často zobrazuje s tesařským náčiním a lilii. Lilie je symbolem čistoty, nevinnosti, ale také Velikonoc a Kristova vzkříšení. V liturgii je také symbolem nesmrtelnosti.

Sv. Anna Samotřetí

Naproti soše svatého Josefa, Ježíšova otčima, najdete sochu svaté Anny Samotřetí (č. 8). To znamená, že je zde zobrazena jako matka Panny Marie a babička Ježíška, kterého chová v náručí.

Najděte a zapište tři stylové rozdíly mezi oběma sochami a uhodněte: která z nich je kopie barokní sochy a která je originál z 19. století?

rozdíly:

.....

.....

kopie barokní sochy:

originál z 19. století:

Sv. František Xaverský

Vedle sochy svatého Josefa se nachází socha svatého Františka Xaverského (č. 9), misionáře ve východních zemích. Na jejím podstavci uvidíte zajímavé postavy: Číňana, Tatara, Inda a Mouřenína.

Kalvárie

Vedle sochy svaté Anny se zase nachází nejstarší plastika na Karlově mostě, kříž s Ukřižovaným. Je součástí sousoší Kalvárie (č. 6 – naproti sousoší Piety, č. 5). Kříž je odlitý z bronzu, zatímco většina ostatních soch je vytesána z pískovce (s výjimkou mramorové sochy – č. 26).

Námětem sousoší Kalvárie je ukřižování Krista. Původní kříž byl na most umístěn již v roce 1361, prý ale byl v roce 1419 zničen husity. Kříž byl poté ještě nahrazen dvakrát. Socha Krista, která dnes na mostě stojí, je zároveň nejstarší dochovanou sochou na mostě. Okolo ukřižovaného je hebrejský nápis *Svatý, Svatý, Svatý je Hospodin zástupů*.

Sv. Jan Nepomucký

Druhou nejstarší a rovněž bronzovou sochu najdete asi v polovině mostu podle této siluety:

Socha představuje svatého Jana Nepomuckého (číslo 16), který byl na tomto místě svržen do řeky. Tato socha už tu stojí více než 300 let!

Sv. Ludmila

Naproti uvidíte sochu svaté Ludmily (č. 15), ochránkyně českých zemí a babičky svatého Václava.

Sv. Václav

Sv. Václav je pak zpodobněn jako dospělý kníže s korouhví také na konci mostu vlevo u Malostranské mostecké věže (č. 29).

Další české zemské patrony najdete na plánu pod čísly 19, 25 a 28. Dokážete správně doplnit jména podle jejich atributů?

zkrocený ďábel -
biskupská mitra (čepice) a kniha -
smečka hladových lvů -

Pozor: nenechte se splést sochou Bruncvíka se lvem, stojícího na spodní části mostního pilíře (číslo 19)!

Bruncvík

Bruncvík (zvaný též Brunclík) je postava, o níž vyprávějí české báje. Podle legendy byl Bruncvík synem českého knížete Žibřida (podle jiné verze knížete Štylfrýda), který dobyl pro zemi znak orlice. Bruncvík vládl moudře a spravedlivě a rozhodl se získat lepší erbovní znamení, proto se s početnou družinou vydal do světa, kde zažil různá dobrodružství a bojoval se všelijakými exotickými zvířaty a obludami. Mimo jiné zachránil život lvovi tím, že zabil strašného draka, a za tuto statečnost získal lva do českého znaku. Podle legendy získal Bruncvík na hradě krále Olibriuse zázračný meč, který na požádání srazí všem nepřátelům hlavy. Meč se po Bruncvíkově smrti ztratil, podle některých verzí je zazděn v mostním pilíři, podle jiných byl hozen do Vltavy, další legendy jej spojují s blanickými rytíři tím, že se objeví, až bude Čechům nejhůře.

Atribut zkroceného ďábla je spojován s postavou sv. Prokopa. Ten byl významným knězem, který se později rozhodl pro poustevnický život, žil v naprosté asketice a těžce pracoval. Legenda praví, že byl spatřen, jak oře půdu s ďáblem zapřaženým do pluhu a popoháněným křížem. Biskupská mitra (čepice) a kniha jsou atributy sv. Vojtěcha, který veřejně bojoval hlavně proti pohanství. Kromě toho se zasloužil také o rozvoj domácího latinského písemnictví. Podle smečky hladových lvů byl bychoem poznal sv. Vít.

Matyáš Bernard Braun a Jan Brokoff

Český pískovec dokázali v době baroka nejlépe oživit dva sochaři – Matyáš Bernard Braun a Jan Brokoff. Již jsme si všimli například Braunovy sochy sv. Ludmily (na plánu číslo 15), jejíž plášť (draperie) jakoby vlaje ve větru. Od tohoto autora jsou na mostě celkem 3 práce. Na mostě najdete i sochařské práce Brokoffovy – sousoší sv. Jana z Mathy, Felixe z Valois a Ivana (č. 27), které se kromě vysoké sochařské úrovně pyšní i skutečným jelením paroží! Tento muž byl autorem celkem 7 soch na mostě.

Sochy od Matyáše Bernarda Brauna:

sv. Ivo (č. 1), sv. Ludmila s malým sv. Václavem (č.15), sv. Luitgarda (č. 23).

Sochy od Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa:

sousoší sv. Barbora, Markéta a Alžběta (č. 3), které udělal společně se svým otcem, dále sv. František Xavérský (č. 9), sv. František Borgiáš (č. 13), socha sv. Vincenc Ferrenský se sv. Prokopem (č. 19), sv. Kajetán (č. 24), sv. Vojtěch (č. 25), sousoší sv. Jan z Mathy, Felix z Valois a Ivan (č. 27) a hned naproti socha sv. Víta (č. 28).

Malostranské mostecké věže

Došli jste až na konec Karlova mostu, k Malostranským mosteckým věžím. Ta menší je zde již od dob 12. století, z doby Juditina mostu. V době stavby Karlova mostu byla přistavěna vyšší gotická věž a vznikla mezi nimi mostecká brána.

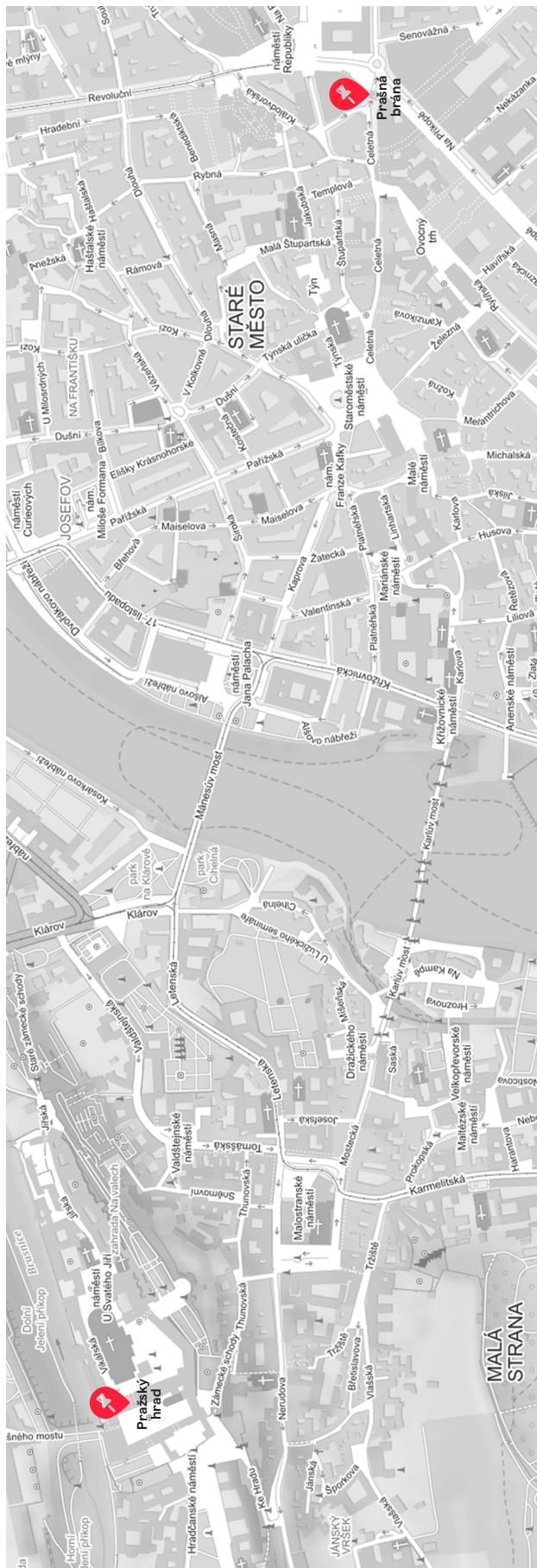
Královská cesta

Karlův most je součástí tzv. Královské cesty, jedná se o historickou trasu centrem Prahy, po které projížděli nastávající čeští králové ke korunovaci. Podle popisu níže zakreslí Královskou cestu do mapy.

Trasa začínala v Králově dvoře na Starém Městě, někdejším městském sídle českých králů u dnešní Prašné brány (na místě dnešního Obecního domu). Pokračuje Celetnou ulicí přes Staroměstské náměstí kolem Staroměstské radnice, od ní přes Malé náměstí Karlovou ulicí kolem Klementina, přes Křižovnické náměstí pod Staroměstskou mosteckou věž, po Karlově

mostě pod Malostranskou mosteckou věž, dále ulicí Mosteckou na Malostranské náměstí, ulicemi Nerudovou a Ke Hradu (dříve přes Pohořelec) a přes Hradčanské náměstí na Pražský hrad po katedrály svatého Víta. V dnešní podobě se ustálila v 17. století. Do 17. století vedla trasa přes Úvoz na Pohořelec, protože ještě neexistovala dnešní ulice Ke Hradu.

Slovníček

● Atribut

Každý svatý nebo svatá má svůj atribut, který připomíná nějakou významnou událost v jejich životě nebo také často souvisí s jejich mučednickou smrtí. Může to být předmět (např. kniha, věž...) nebo zvíře (např. drak) nebo lidská postava (např. žebrák). Atribut nám tak pomáhá svaté rozpoznat.

● Socha

Socha (ve smyslu figurálních soch) je pouze jedna lidská postava – figura na jednom podstavci.

Pojem socha ovšem také označuje samostatné třírozměrné umělecké dílo vytvořené sochařem.

Dále lze sochy rozlišovat na plastiky, kdy jsou sochy vytvořené technikou přidávací (vymodelované sochy z keramiky apod.) a skulptury, kdy jsou sochy tvořené technikou odebírající (tesané sochy z mramoru, dřeva apod.).

● Sousoší

Sousoší je sochařské dílo tvořené dvěma nebo více figurami spojenými do jednoho výtvarného celku na jednom podstavci či obdobném základně. Figurou se myslí lidská postava, případně obdobná bájná či náboženská postava, a naopak za figuru se zpravidla nepovažují zvířata.

A teď jste na konci naší procházky, kdyby vás zajímala torza soch, které už na mostě nestojí, protože je poničili lidé nebo počasí, podívejte se do Lapidária Národního muzea v Praze na Výstavišti anebo do sálu Gorlice na Vyšehradě.

Jako doprovodný edukační materiál vytvořilo Edukační oddělení GHMP.

**Galerie hlavního města Prahy
Edukační oddělení**

**Colloredo-Mansfeldský palác
Karlova 189/2 110 00 Praha 1
110 00 Praha 1**

**Kontakt a rezervace
Edukační aktivity GHMP
T (+420) 725 811 936, (+420) 606 612 987
E vzdelavani@ghmp.cz, edukace@ghmp.cz**

ghmp.cz/edukace